

บทที่ 5

บทสรุป และข้อเสนอแนะ

ศูนย์การดำรงชีวิตอิสระเพื่อคนพิการ เป็นสถานที่ที่คนพิการสามารถมาร่วมกันทำกิจกรรม พบปะพูดคุย แลกเปลี่ยน เรียนรู้และฝึกทักษะการดำรงชีวิตอิสระซึ่งกันและกัน รวมทั้งเป็นหน่วยขับเคลื่อนทางสังคมและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและสร้างทัศนคติในทิศทางที่ดีแก่สังคมต่อคนพิการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความช่วยเหลือคนพิการทุกประเภท ให้สามารถปรับตัว และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างอิสระเช่นเดียวกับคนปกติ ในบทนี้ผู้ศึกษาได้นำเสนอบทสรุป จากการศึกษาศูนย์การดำรงชีวิตอิสระ ทั้ง 3 ศูนย์ ประกอบด้วย ศูนย์การดำรงชีวิตอิสระชลบุรี ศูนย์การดำรงชีวิตอิสระนนทบุรี และศูนย์การดำรงชีวิตอิสระนครปฐม โดยมีขอบเขตการศึกษา การบริการด้านการฝึกทักษะ ด้านการพิทักษ์สิทธิ และด้านการให้คำปรึกษา ตามลำดับ โดยกลุ่มเป้าหมายประกอบด้วย ผู้นำศูนย์ จำนวน 3 คน ผู้ปฏิบัติงาน จำนวน 6 คน และสมาชิกที่เข้ารับบริการมาไม่น้อยกว่า 1 ปี ในรูปแบบกรณีศึกษาศูนย์ละ 2 คน ประกอบด้วย สมาชิกที่ประสบความสำเร็จและไม่ประสบความสำเร็จ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต เป็นต้น มีวัตถุประสงค์การศึกษา 3 ประการคือ 1) เพื่อศึกษาบทบาทของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระเพื่อคนพิการในประเทศไทย 2) เพื่อศึกษาแนวทางการดำเนินงานของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระที่ส่งผลการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการ 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการ ในบทนี้ผู้ศึกษาได้นำเสนอ ประเด็นหลัก ได้แก่

- 5.1 บทบาทการดำเนินงานของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระ
- 5.2 บทบาทการดำเนินงานที่มีผลต่อการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการ
- 5.3 แนวทางการดำเนินงานที่เหมาะสมที่อาจนำไปพัฒนาในอนาคต
- 5.4 ข้อเสนอแนะ

5.1 ด้านบทบาทการดำเนินงานของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระ

โดยสรุปทั้ง 3 ศูนย์ฯ มุ่งเน้นการทำงานร่วมกับครอบครัวในทิศทางเดียวกัน และส่งผลให้เกิดผลทางบวกแก่ครอบครัว ชุมชน สังคม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ ได้แก่ คนพิการมีรูปแบบการดำเนินชีวิต มีวิธีการคิดที่เปลี่ยนแปลงไป สามารถช่วยเหลือตนเองได้มากขึ้น ส่งผลให้ครอบครัวเกิดความรู้สึกที่ดี ภูมิใจและมีกำลังใจ ในขณะที่คนพิการเองมีความคิดที่จะพัฒนาศักยภาพของตน ให้สามารถช่วยเหลือสังคมได้ด้วย ส่งผลให้สังคมและชุมชนได้รับประโยชน์ และเกิดความรู้สึกที่ดี เปลี่ยนมุมมองจากที่คนพิการเป็นภาระ เป็นส่วนหนึ่งของสังคมมากขึ้น และ

ส่งผลต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับคนพิการอาจต้องมาปรับการบริการจากการสงเคราะห์เสียใหม่ ให้เป็นการส่งเสริม สนับสนุนมากขึ้น

ในทางกลับกัน ผลลบที่เกิดแก่ครอบครัว พบว่า บทบาทการดำเนินงานที่เน้นการให้บริการที่มีความพร้อมในด้าน อุปกรณ์ สถานที่ งบประมาณ ซึ่งจากการศึกษา ผู้วิจัยพบว่า ศูนย์ฯชลบุรีค่อนข้างได้เปรียบในเรื่องของความพร้อมดังกล่าว ซึ่งส่งผลให้ครอบครัวเกิดความเข้าใจผิด คิดว่าศูนย์การดำรงชีวิตอิสระเป็นสถานสงเคราะห์คนพิการ ซึ่งมีผลอย่างมากต่อความสำเร็จของการเผยแพร่แนวคิด ความเข้าใจที่ผิดนี้เอง ทำให้ครอบครัวผลักรงให้แก่ทางศูนย์ฯเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบคนพิการเพียงอย่างเดียว ซึ่งขัดแย้งกับหลักการ แนวคิดการดำรงชีวิตอิสระ ที่กล่าวไว้ว่าการดำรงชีวิตอิสระ ไม่ได้หมายถึง การดำรงชีวิตอยู่ด้วยตัวเองตามลำพัง ไม่ใช่การทำอะไรทุกอย่างด้วยตัวเอง แต่เป็นความสามารถในการบังคับสภาพแวดล้อม มีอิสระในการเลือกตัดสินใจและพึ่งพาอาศัยกันทั้งทางด้านจิตใจ สังคม ต้องการความช่วยเหลือจากครอบครัว และคนในสังคมและหน่วยงานเท่าที่จำเป็น ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือของทุกฝ่าย ทั้งปัจจัยภายในคือ คนพิการเอง และปัจจัยภายนอกคนพิการ ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ผลกระทบเชิงลบที่เกิดแก่ครอบครัว ที่พบในศูนย์ฯนครปฐม คือ ครอบครัวเกิดความรู้สึกว่าต้องรับภาระหนักในการดูแลด้านสุขภาพร่างกายของคนพิการมากขึ้น ที่มีผลมากจากการที่คนพิการออกไปใช้ชีวิตอย่างอิสระ การออกไปทำงาน การร่วมกิจกรรมในชุมชน โดยมีการดูแลตัวเองน้อยลง การทำงานหนัก เกิดผลกดทับ¹ ได้โดยง่าย ทำให้ครอบครัวเกิดความรู้สึกที่ไม่ดีต่อการดำเนินงานของศูนย์ฯ

ชุมชนถือว่ามีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าครอบครัว เพราะเป็นสถานที่ที่คนพิการอาศัยอยู่ และคนพิการต้องมีปฏิสัมพันธ์ มีการพึ่งพาอาศัยร่วมกันกับคนในชุมชน บทบาทการดำเนินงานด้านการดำรงชีวิตอิสระ ส่งผลต่อชุมชน แบ่งออกเป็นขั้นของการเปลี่ยนแปลงได้ 3 ขั้น ดังนี้ ขั้นที่หนึ่ง ทัศนคติของคนในชุมชนที่มีต่อคนพิการซึ่งถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมาก ในการยอมรับและเปิดโอกาสให้คนพิการได้มีสิทธิและเข้าถึงสิทธิ และได้รับผลประโยชน์เท่าเทียมกับคนในชุมชน ขั้นที่สอง การให้การยอมรับ สนับสนุนกิจกรรม และเข้าร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ หรือที่คนพิการจัดขึ้น รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือคนพิการในชุมชนตามสมควร ในรูปแบบการพึ่งพิงกันทางสังคม ขั้นที่สาม การจัดสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชนที่เหมาะสม และ ขั้นที่สี่ คือ การผลักดันให้เกิดนโยบายและการสนับสนุนงบประมาณ โดย

¹ ผลที่เกิดจากการที่คนพิการหรือคนป่วยอนาคติเป็นเวลานาน โดยไม่ได้รับการขับหรือจ้วงทำที่เหมาะสม ซึ่งมีผลกดทับเป็นเวลานานจะทำให้แผลมีความลึกและติดเชื้ออย่างมาก อยากรู้แก่การรักษา

สอดคล้องกับตัวบ่งชี้การดำรงชีวิตอิสระที่เหมาะสมสำหรับคนพิการในสังคมไทย 5 ประการ ประกอบด้วย

1. ทักษะชีวิตของคนในสังคม ซึ่งตรงกับขั้นของการเปลี่ยนแปลงในขั้นที่หนึ่ง
2. งบประมาณการดำเนินงาน ซึ่งตรงกับการเปลี่ยนแปลงในขั้นที่สี่
3. การขยายงานด้านการดำรงชีวิตอิสระ
4. ด้านบุคลากร
5. การจัดการความรู้

5.2 บทบาทและการดำเนินงานของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระที่มีต่อคนพิการ

ผลที่เกิดจากการดำเนินงานด้านการดำรงชีวิตอิสระแบ่งออกเป็น 2 ทางได้แก่

5.2.1 ผลกระทบทางตรง

เป็นผลที่เกิดขึ้นโดยตรงต่อคนพิการเองโดยผลที่เกิดขึ้นแบ่งออกเป็น 2 ด้าน กล่าวคือ

1) ผลบวก ที่ส่งผลให้คนพิการรู้จักตัวเอง ยอมรับและเข้าใจในสภาพความพิการของตนเองมากขึ้น คนพิการกล้าคิด กล้าแสดงออกและกล้าตัดสินใจ รวมทั้งสามารถตัดสินใจในการดำรงชีวิตอย่างอิสระ 2) ผลลบ ที่ทำให้คนพิการท้อแท้ใจ คนพิการที่มีความคาดหวังสูงและไม่ประสบความสำเร็จ ภายในเวลาที่กำหนดเกิดความสิ้นหวัง ล้มเลิกการเข้าสู่กระบวนการ รวมทั้งขาดความเชื่อมั่นและศรัทธาในแนวความคิดการดำรงชีวิตอิสระ

1. บทบาทการดำเนินงานที่มีผลกระทบทางตรงต่อคนพิการในทางบวก

ก) บทบาทในการเป็นคนพิการต้นแบบ มีผลให้คนพิการเกิดแรงจูงใจในการอยากเข้าร่วมในกระบวนการ และเกิดความเข้าใจในสภาพความพิการของตนเองมากขึ้น มีแบบอย่างในการดำเนินชีวิต

ข) บทบาทในการให้บริการ โดยทั้ง 4 ด้านควบคู่กันไป ทั้งด้านการให้ความรู้แก่คนพิการ การสร้างความมั่นใจและการประเมินสภาพความพิการจากการให้บริการด้านการให้คำปรึกษา การฝึกทักษะการดำรงชีวิตอิสระ ไปพร้อมกับ การพิทักษ์สิทธิ ซึ่งการบริการทั้ง 4 ด้าน มีผลอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านความคิด สภาพจิตใจ และสภาพร่างกาย ของคนพิการ

ค) บทบาทในการกระตุ้น และให้กำลังใจคนพิการ ให้คนพิการเกิดความตระหนักในเรื่องสิทธิและแนวความคิดการดำรงชีวิตอิสระ

ง) บทบาทในการเสริมสร้างพลังความเข้มแข็งให้แก่คนพิการ เพื่อให้คนพิการมีบทบาทในการต่อรองและเป็นพลังขับเคลื่อนให้เกิดความเคลื่อนไหวทางสังคม

2. บทบาทการดำเนินงานที่มีผลกระทบทางตรงต่อคนพิการในทางลบ

ก) ปัญหาจากการดำเนินงานที่ไม่ต่อเนื่อง ขาดการติดตามผลคนพิการอย่างเป็นขั้นตอน ทำให้คนพิการเกิดความรู้สึกไม่มั่นใจในการดำเนินงานของศูนย์ฯ และถอนตัวจากการเข้าร่วมในกระบวนการ

ข) ปัญหาจากสภาพร่างกายของคณะทำงาน เนื่องจากสภาพความพิการรุนแรง การเคลื่อนย้ายร่างกายบ่อยๆ การทำงานหนัก และ การเดินทางติดต่อกันเป็นเวลานาน ก่อให้เกิดผลกดดัน ส่งผลต่อการทำงานกับคนพิการที่ขาดความสม่ำเสมอและดำเนินงานได้ไม่เต็มที่

ค) ปัญหาจากการขาดประสบการณ์การทำงาน และขาดความเข้าใจในแนวคิดที่ถูกต้อง เนื่องจากการดำรงชีวิตอิสระเป็นแนวคิดใหม่ จำเป็นต้องอาศัยการเรียนรู้และการสั่งสมประสบการณ์

5.2.2 ผลกระทบทางอ้อม

เป็นผลที่เกิดกับครอบครัว ชุมชน สังคม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ โดยมีทั้งผลบวกและผลลบ

1. ผลต่อครอบครัว

ก) ผลทางบวก ผลที่ได้คือ ครอบครัวของคนพิการมีความตระหนักและเข้าใจในบทบาทของคนพิการมากขึ้น มีทัศนคติที่ดี และ มีความสุขจากการที่เห็นคนพิการมีความสามารถช่วยเหลือตนเองได้ บางครอบครัวมีการปรับตัวยอมรับและเปิดโอกาสให้คนพิการเข้าร่วมในกิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ จัดขึ้น รวมทั้งการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมภายในบ้านอีกด้วย

ข) ผลลบ ผลที่ได้คือ ครอบครัวเกิดความเข้าใจผิดคิดว่าศูนย์การดำรงชีวิตอิสระเป็นสถานสงเคราะห์ ทำให้ครอบครัวไม่ให้การดูแลคนพิการ โดยผลักให้เป็นภาระของทางศูนย์ฯ รวมทั้งเกิดความรู้สึกว่า คนพิการมีความก้าวร้าวมากขึ้น ไม่เชื่อฟัง จากการที่คนพิการมีความคิดเป็นของตัวเอง และผลจากสภาพร่างกายที่แยลงอันเนื่องมาจากการทำงาน เป็นการเพิ่มภาระให้ครอบครัวต้องดูแลคนพิการมากขึ้น

2. ผลต่อชุมชน

ก) ผลทางบวก ผลที่ได้ คือ ชุมชนมีทัศนคติต่อคนพิการในทางบวกมากขึ้น การยอมรับว่าคนพิการมีความสามารถในระดับหนึ่ง บางชุมชนพบว่า ชุมชนให้การสนับสนุนกิจกรรมของคนพิการโดยให้ความร่วมมือเข้าร่วมในกิจกรรมเป็นอย่างดี รวมทั้งมีความตระหนักในบทบาทหน้าที่ของชุมชนที่มีต่อคนพิการ โดยสะท้อนออกมาในรูปของการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมในชุมชน

ข) ผลลบ ผลที่ได้คือ ชุมชนบางชุมชนเกิดความไม่เชื่อมั่นในบทบาทการดำเนินงานของศูนย์ฯ เนื่องจากเห็นว่าเป็นแนวคิดใหม่ และเป็นแนวคิดจากต่างประเทศ ไม่น่าที่จะดำเนินการได้บรรลุผล ทำให้ไม่ให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆเท่าที่ควร

3. ผลต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ

ก) ผลทางบวก ผลที่ได้คือ หน่วยงานที่มีการประสานงานในรูปของเครือข่ายกับศูนย์การดำรงชีวิตอิสระเพื่อคนพิการ ให้การยอมรับและสนับสนุนในเรื่องของงบประมาณ ตลอดจนมีการผลักดันด้านนโยบาย โดยหน่วยงานเป็นสื่อกลางในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินงานของศูนย์ฯ และกิจกรรมที่ทางศูนย์ฯ จะจัดขึ้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเริ่มหันมาตื่นตัวและให้ความสนใจมากขึ้น

ข) ผลลบ ผลลบที่เกิดขึ้น คือ บางหน่วยงานยังขาดความเชื่อมั่นในศักยภาพการดำเนินงานของศูนย์ฯ บางหน่วยงานยังมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับงานด้านคนพิการที่ไม่ถูกต้อง โดยมองว่าการช่วยเหลือคนพิการต้องเป็นในรูปของการสงเคราะห์เท่านั้น

สรุปบทบาทการดำเนินงานที่มีผลกระทบในทางบวก ต่อครอบครัว ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. บทบาทในการมุ่งเน้นการดำเนินงานกับ ปัจจัยภายนอกของคนพิการ ด้วยตระหนักดีว่าการดำเนินงานด้านการดำรงชีวิตอิสระจะประสบความสำเร็จได้นั้นจำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยภายนอกของคนพิการประกอบด้วย ครอบครัว ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยสร้างให้เกิดกระบวนการทำงานร่วมกัน

2. บทบาทในการเผยแพร่แนวคิดการดำรงชีวิตอิสระแก่ทุกภาคส่วน ให้มีความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องสิทธิคนพิการ และแนวคิดการดำรงชีวิตอิสระ

3. บทบาทในการเสริมสร้างพลังคนพิการให้มีขีดความสามารถและมีศักยภาพสะท้อนออกสู่สังคม เพื่อให้เป็นที่ยอมรับแก่ครอบครัว ชุมชน ตลอดจนหน่วยงาน

4. บทบาทในการสร้างเครือข่ายการดำเนินงาน การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เห็นถึงความจริงจังในการทำงานและความมุ่งมั่นที่จะผลักดันให้ศูนย์ฯ มีขีดความสามารถในการพัฒนาแนวคิดให้ปรับใช้ได้ในเมืองไทยต่อไป

5. บทบาทในการกระตุ้นและส่งเสริมให้คนพิการ หันมาให้ความสนใจในสิทธิที่ตนควรได้รับโดยร่วมกันในการเรียกร้อง การพิทักษ์สิทธิให้เกิดสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมในชุมชน

สรุปบทบาทการดำเนินงานที่มีผลกระทบในทางลบ ต่อครอบครัว ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ปัญหาการดำเนินงานที่ไม่ชัดเจน ไม่ต่อเนื่อง ทำให้ครอบครัว ชุมชนและหน่วยงานไม่เห็นถึงประสิทธิภาพในการดำเนินงานของศูนย์ฯ

2. ปัญหาด้านการสร้างให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องยากในการที่จะเปลี่ยนทัศนคติของคนในเรื่องที่มีความเชื่อกันมาในอดีต การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดใหม่ ต้องอาศัยระยะเวลา ประกอบกับการสร้างผลงานให้เป็นที่ปรากฏ

3. ปัญหาด้านการเปลี่ยนแปลงและผลักดันให้เกิดนโยบาย เนื่องจากการดำเนินงานด้านการดำรงชีวิตอิสระ ส่วนใหญ่แนวคิดมุ่งเน้นไปที่ตัวคนพิการมากกว่าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นการแก้ปัญหาและสร้างพลังให้แก่คนพิการ จึงถือเป็นงานหลัก ในขณะที่สังคมไทยมีสภาพสังคมที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการ การทำงานจึงต้องมุ่งเน้นไปที่ครอบครัว ชุมชน และหน่วยงานควบคู่ไปด้วย

โดยสรุปผลที่เกิดขึ้นแก่ทั้งครอบครัว ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกได้เป็น 4 ขั้นตอนของการเปลี่ยนแปลง ดังนี้

- ขั้นที่หนึ่ง ขั้นการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ซึ่งถือว่าเป็นขั้นแรกของผลในทางบวก เนื่องจากสังคมไทยมีค่านิยมในทางลบแก่คนพิการ โดยเฉพาะในครอบครัว ผลของการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ จึงถือเป็นขั้นแรกและเป็นขั้นที่มีความสำคัญในการนำไปสู่การยอมรับในขั้นอื่นต่อไป

- ขั้นที่สอง ขั้นการยอมรับ การสนับสนุน และให้กำลังใจ โดยในขั้นที่สองนี้เป็นผลที่เกิดขึ้นตามมาภายหลังจากการที่สมาชิกในครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ โดยพบว่าครอบครัวมีการทำกิจกรรมร่วมกับคนพิการ ให้โอกาสคนพิการออกสู่สังคม และยอมรับในความสามารถของคนพิการมากขึ้น รวมถึงการเคารพในการตัดสินใจของคนพิการ

- ขั้นที่สาม ขั้นการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม สำหรับคนพิการ ซึ่งถือว่าเป็นขั้นที่แสดงออกถึงการปฏิบัติที่เป็นการสะท้อนถึงความตระหนักในปัญหาของคนพิการ ซึ่งถือว่าเป็นขั้นที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน เพราะการเตรียมสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมเอื้อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการ

- ขั้นที่สี่ ขั้นการผลักดันงบประมาณและนโยบาย ซึ่งเป็นขั้นที่มีความสำคัญมากต่อการสร้างให้เกิดกระแสการเปลี่ยนแปลงและการเคลื่อนไหวทางสังคม และถือว่าเป็นสุดท้ายของการดำเนินงานที่เห็นถึงผลความสำเร็จ และคาดว่าจะสร้างให้การดำเนินงานของศูนย์เกิดความยั่งยืนได้ เนื่องจากหากภาครัฐเล็งเห็นความสำคัญขององค์การอิสระเพื่อคนพิการ มีการจัดการด้านงบประมาณสนับสนุน และให้โอกาสคนพิการออกสู่สังคม นับว่างานด้านการดำรงชีวิตอิสระในประเทศไทยจะมีความก้าวหน้าและพัฒนาไปได้ เกิดเป็นศูนย์ใหม่ต่อไป

5.3 แนวทางการดำเนินงานที่เหมาะสมที่อาจไปพัฒนาใช้ในอนาคต

1. การสร้างให้เกิดการทำงานในรูปของเครือข่ายการดำเนินงานของทั้ง 3 ศูนย์ มีการประสานงานและใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างจริงจัง และมีระบบการติดต่อประสานงานที่ชัดเจน มี

การประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเป็นประจำทุกเดือน เพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพในการดำเนินงานด้านการดำรงชีวิตอิสระในประเทศไทย

2. การนำประสบการณ์ในการดำเนินงานมาปรับใช้ และสร้างกลยุทธ์ใหม่เพื่อความเหมาะสม โดยการสร้างเป็นแบบแผนหรือโมเดลในการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ในกรณีที่หากศูนย์อื่นประสบปัญหาเช่นเดียวกันสามารถนำไปปรับใช้ในการทำงานได้

3. การทำงานแบบบูรณาการ โดยการมุ่งเน้นการทำงานกับทุกกลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย ปัจจัยภายใน ได้แก่ คนพิการ และปัจจัยภายนอก ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ เนื่องจากแนวคิดเรื่องการดำรงชีวิตอิสระเป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นจากตะวันตก และถูกนำมาปรับใช้ในสังคมไทย ซึ่งมีความแตกต่างทางสภาพสังคม ที่มีแนวคิดว่าคุณพิการเป็นภาระของสังคม ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ดังนั้นการดำเนินงานด้านการดำรงชีวิตอิสระในเมืองไทยจะมุ่งเน้นที่คนพิการเป็นหลักเพียงอย่างเดียวไม่ได้ ปัจจัยภายนอกที่มีส่วนร่วมอยู่ในการดำเนินชีวิตของคนพิการมีความสำคัญอย่างมาก และมีผลต่อความสำเร็จของการดำเนินงานด้านการดำรงชีวิตอิสระในเมืองไทยเป็นอย่างมาก

4. เน้นการทำงานแบบสองทาง คือ ทั้งแบบฐานล่างสู่ระดับองค์กรหรือนโยบาย (Bottom-up) และแบบนโยบายหรือองค์กรสู่ฐานราก (Top - Down) เนื่องมาจากการศึกษาประสบการณ์การดำเนินงานของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระ ทำให้เห็นข้อเท็จจริงว่า การทำงานทั้งสองทางมีความสำคัญและควรทำควบคู่กันไปขาดอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ได้ แม้ว่าในทางสังคมจะมองว่า การทำงานแบบฐานล่างไปสู่ระดับนโยบาย เป็นการทำงานที่สร้างให้เกิดความยั่งยืน แต่ในเรื่องการดำรงชีวิตอิสระ นโยบายทางสังคม โดยเฉพาะในเรื่องคนพิการ ถือเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ

5. การจัดการบริการทั้ง 4 ด้าน ต้องมีความเกี่ยวเนื่องกันอย่างสอดคล้อง และถือว่าในทุกด้านมีความสำคัญเท่าๆกัน โดยจะเลือกให้บริการเพียงด้านใดด้านหนึ่งไม่ได้ หรือแม้แต่การให้บริการที่เน้นเพียงด้านใดด้านหนึ่งเป็นพิเศษ จะไม่ก่อให้เกิดผลดี เนื่องจากการบริการทั้ง 4 ด้าน จะสร้างให้เกิดความสัมพันธ์กันในเรื่ององค์ความรู้ ทักษะและศักยภาพที่สมบูรณ์ของคนพิการ

6. การให้บริการควรครอบคลุมทุกกลุ่มประเภทของความพิการ ไม่เพียงแต่พิการทางร่างกายเท่านั้น ความพิการทางจิตใจและสมอง พิการทางการได้ยิน นับเป็นกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญไม่ควรมองข้าม โดยการผลักดันให้เกิดการพัฒนาการดำเนินงานแก่กลุ่มคนพิการเหล่านี้มากขึ้น จัดหาผู้เชี่ยวชาญมาให้คำแนะนำหรือ อาจสร้างเครือข่ายในดำเนินการร่วมกัน

7. การคำนึงถึงผลที่มีต่อคนพิการทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ครอบครัว ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในชุมชนที่คนพิการอาศัยอยู่ แม้ว่าแนวคิดการดำรงชีวิตอิสระจะ

เน้นผลที่เกิดแก่ตัวคนพิการเป็นหลัก แต่อย่างไรก็ตาม ผลทางอ้อมที่จะเกิดขึ้นจะเป็นแรงผลักดันสำคัญให้คนพิการสามารถดำรงชีวิตอิสระได้อย่างแท้จริง

8. การผลักดันให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนตระหนักในการสร้างสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมสำหรับคนพิการ ซึ่งนับว่าเป็นประเด็นที่สำคัญที่สุดที่จะส่งผลให้คนพิการสามารถดำรงชีวิตอิสระได้

9. มีการจัดหางบประมาณมาสนับสนุนการดำเนินงานโดยการของบประมาณจากหน่วยงานที่มีการติดต่อประสานงาน หรือจากหน่วยงานที่ดำเนินงานร่วมกัน จากองค์กรที่เห็นความสำคัญและตระหนักในสิทธิของคนพิการ รวมถึงการจัดกิจกรรมโดยคนพิการเพื่อหาทุน และการระดมทุนจากหน่วยงานต่างประเทศ

5.4 ข้อเสนอแนะ

5.4.1 ด้านวิชาการ

1. เนื่องจากการรวบรวมผลงานทางวิชาการเกี่ยวกับการดำรงชีวิตอิสระของประเทศไทย พบว่ายังมีอยู่น้อย ประกอบกับการดำเนินงานยังขาดการสร้างและพัฒนาองค์ความรู้ ผู้วิจัยจึงเสนอแนะว่าควรมีการพัฒนาด้านองค์ความรู้และงานเชิงวิชาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในงานด้านการดำรงชีวิตอิสระ ควรมีการรวบรวมข้อมูลและผลการดำเนินงานในรูปของเอกสาร หรือการจัดทำรายงานประจำปี มีการสนับสนุนทุนการทำวิจัย ตลอดจนการจัดสรรงบประมาณเพื่อส่งคณะทำงานไปศึกษาดูงานเพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ในการทำงาน

2. การดำเนินงานด้านการดำรงชีวิตอิสระเป็นการดำเนินงานตามแนวคิดใหม่ และต้องอาศัยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตลอดเวลา ผู้วิจัยจึงเสนอแนะว่าควรจัดให้มีการประเมินผลการดำเนินงานจากหน่วยงานกลาง หรือผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในงานด้านการดำรงชีวิตอิสระโดยตรง เพื่อให้ผลการประเมินนั้นเป็นบทเรียน และเป็นการวัดผลการดำเนินงาน อันจะนำไปสู่การพัฒนากระบวนการทำงานต่อไปในอนาคต

3. ควรจัดให้มีการประชุมวิชาการด้านการดำรงชีวิตอิสระปีละ 1 ครั้ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการทบทวนแนวคิด และแนวทางการทำงาน ให้มีความทันสมัยและทันต่อเหตุการณ์ตลอดเวลา เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงรูปแบบการทำงานใหม่ในแต่ละปี

4. การดำเนินงานด้านการดำรงชีวิตอิสระของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระในอดีตจนถึงปัจจุบัน รวมเวลากว่า 4 ปี นับว่า เป็นช่วงเวลาที่สั่งสมประสบการณ์ได้ในระดับหนึ่ง ผู้วิจัยเสนอแนะให้มีการจัดระดมสมองร่วมกันระหว่างคณะทำงานแต่ละศูนย์เพื่อจัดทำคู่มือการดำเนินงานของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระที่เหมาะสมในประเทศไทย เพื่อเป็นแนวทางแก่ผู้ที่สนใจศึกษา หรือคนพิการที่มีความต้องการก่อตั้งศูนย์ฯ ในพื้นที่ของตนต่อไป

5. ควรมีการแลกเปลี่ยน จุดเด่นของการทำงานของคุณยทั้ง 3 ศูนย์ เช่น การจัดกิจกรรมอบรมและเผยแพร่การดำเนินงานด้านการฝึกทักษะ โดยศูนย์ชลบุรี เพื่อถ่ายทอด เทคนิควิธีการ ปัญหาอุปสรรค เพื่อให้ศูนย์อื่นนำไปปรับใช้

5.4.2 ด้านการดำเนินงาน

1. ควรมีการฝึกกำลังร่วมระหว่างศูนย์การดำรงชีวิตอิสระทั้ง 3 ศูนย์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อผลักดันนโยบายและกฎหมายที่เป็นธรรมให้คนพิการในสังคมไทย โดยเฉพาะในเรื่องของการเลือกปฏิบัติในสถานที่ทำงาน และการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมขึ้นในสังคมไทย

2. ควรมีการสร้างตัวชี้วัดในการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการ เพื่อเป็นแนวทางในการวัดผลการดำเนินงาน และเพื่อให้ทราบว่าคนพิการมีการบรรลุผลในขั้นใด แม้ว่าการดำรงชีวิตอิสระในความคิดของคนพิการในแต่ละคนจะมีความแตกต่างกันออกไป แต่ในเชิงวิชาการ ตัวชี้วัดถือว่าการวัดผลที่มีหลักเกณฑ์และอ้างอิงได้ในเชิงวิชาการ

3. ควรมีออกแบบและสร้างสรรค์แนวทางและรูปแบบการดำเนินงานในมุมมองใหม่ ที่สอดคล้องกับแนวคิด และประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมในสังคม เพื่อให้เกิดเป็นแนวทางใหม่สำหรับการดำรงชีวิตอิสระที่เหมาะสมในประเทศไทย

5.4.3 ด้านสังคม

1. เนื่องจากสังคมไทยยังมีค่านิยมความคิดแบบเก่า โดยมองว่าคนพิการเป็นเรื่องเฉพาะบุคคล และมองว่าคนพิการคือคนที่เป็นภาระของสังคม ซึ่งการจะเปลี่ยนแปลงความคิดดังกล่าวอาจไม่ใช่เรื่องง่าย ต้องใช้ระยะเวลา และที่สำคัญทุกภาคส่วนควรร่วมมือกันในการสร้างกระแส และผลักดันให้ภาครัฐสนับสนุน ส่งเสริม นโยบายและงบประมาณที่เหมาะสม เพื่อให้คนพิการได้รับโอกาสอย่างเท่าเทียมในสังคม

2. ควรส่งเสริมสิทธิและความเท่าเทียมในเรื่องเพศ ควรให้โอกาสในการฝึกฝนคณะทำงานทั้งเพศชาย และเพศหญิง ภายใต้อัตลักษณ์ที่เท่าเทียมกัน และสร้างให้คนพิการเกิดความเชื่อใหม่ว่า ไม่ว่าต้นแบบหรือผู้ให้คำปรึกษาจะเป็นคนละเพศกับเรา แต่ก็สามารถให้คำแนะนำ และทำงานในฐานะของผู้ให้คำปรึกษา หรือคนพิการต้นแบบได้

3. ควรเน้นการมีส่วนร่วมของคนในสังคม เริ่มจากทัศนคติที่มองคนพิการอย่างไม่มือคุดิ และ มองว่าปัญหาความพิการไม่ใช่เรื่องของคนใดคนหนึ่ง แต่เป็นเรื่องของส่วนรวม และคนในสังคมควรตระหนักและมีบทบาทในการ เช่น การร่วมในกิจกรรมของคนพิการ และคนพิการเอง ก็ควรแสดงตน และเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆเช่นคนปกติ ไม่มีการแบ่งแยก